

Általános állattenyésztés

4. Előadás A gazdasági állatok rendszertana

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Előadás-vázlat

- Faj, fajta fogalma
- Fajták felosztása
- Fajtán belüli csoportok

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Rendszertan

Az élőlények csoportosításával, leírásával, elnevezésével foglalkozó tudományág

Két szakterülete van:

- **Szisztematika:** az élőlények evolúciós rokonsági viszonyainak kutatásával foglalkozik
- **Taxonómia:** az elnevezésekkel és katalogizálásokkal foglalkozó biológiai segédtudomány

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Öt ország elmélet

1. ország: Sejtmag nélküli (**prokarióta**) egysejtűek
 - Valódi baktériumok (ide tartoznak a kékmoszatok is)
 - Archeák (prokarióták és az eukarióták közötti átmenet)
2. ország: Sejtmagvas (**eukarióta**) egysejtűek
3. ország: **Gombák**
4. ország: **Növények**
5. ország: **Állatok**

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Emlős háziállatok rendszertani besorolása

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Emlős háziállatok rendszertani besorolása

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Baromfiféle háziállatok rendszertani besorolása

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Baromfiféle háziállatok rendszertani besorolása

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Baromfiféle háziállatok rendszertani besorolása

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

A FAJ fogalma

Horn Artúr szerint: **Faj** = „változó, egymástól többé-kevésbé elhatárolható, egyöntetű jellegű, saját körükön belül szaporodó élő formák”

Jellemzők:

- Változékonyak
- Faji bélyegek jellemzők → a fajok különböznek egymástól
- Fajon belül nagyfokú a genetikai hasonlóság
- Szaporodóképes utódokat hoznak a világra

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Fajhibrid

Egymástól távoli fajok egymással nem pároztathatók (Pl. ló – SZ.M.)

Közeli fajok egymással párzásra Alkalmasak. Ivadéuk a fajhibrid.

- Szamár (nőivar) + ló: szamáröszvér (terméketlen)
- Ló (nőivar) + szamár: lóöszvér (terméketlen)
- Zebu + SZ.M.

Lóöszvér

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

FAJTA (varietas; cultivar)

Azoknak az állatoknak a csoportja, melyek meghatározott alakú, színbeli, szervműködési tulajdonságaikban eltérnek a faj többi egyedétől – ezt szelekcióval, tudatos tenyésztői munkával érték el. Tulajdonságaikat ivadékaikra átörökítik.

Jellemzők:

- Közös származás
- Meghatározott termelési környezet
- Egységes szín és külső formák
- Egységes tenyésztői munka
- Adott célra történő felhasználás
- A rokontenyésztés elkerülését lehetővé tevő létszám

DE: termelési tulajdonságokban a fajták nagyon változatosak!

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Fajták változásai

Új fajták alakulnak ki: cél: termelés növelése!

Régi fajták tűnnek el. Oka lehet: nem gazdaságos tartás (Pl. fekete mangalica). Csökken a genetikai változatosság.

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Fajtakonstrukció

Olyan termelőállomány, amit a tenyésztők néhány fajta keresztezésével tartanak fenn.

Pl. Hungarofríz (tejelő típus: holstein-fríz+jersey)

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Kompozit vagy szintetikus fajta

Több fajta felhasználásával, a termelés növelése érdekében létrehozott fajta.

Pl. Pannon fehér nyúl (kaliforniai fehér+új-zélandi fehér)

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Hibrid

Egy – vagy több fajtából kialakított vonalokból keresztezéssel állítják elő.

Pl. sertés: Hungahib

- nagyfehér anyai vonal
- lapály anyai vonal
- pietrain apai vonal
- hampshire apai vonal

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Fajtajelleg

= fajtára jellemző tulajdonságok és bélyegek összessége. Standardleírásban vagy fajtajelleg-leírásban sorolják fel. Megítélése küllemi bírálattal történik.

Tartalmazza a:

- külső testalakulással kapcsolatos bélyegeket
- a belső értékmérő tulajdonságokat

Diszkvalifikáló (kizáró) tulajdonságok: fajtajellegtől eltérő bélyegek. Pl. palaszürke szín a magyartarka körmén, szutyakján, farokbojton

Formalizmus: túlzott ragaszkodás a fajtajelleghez. Pl. színhez → színformalizmus

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Fajtatiszta, telivér, félvér...

Fajtatiszta az állat, ha besorolható az adott fajtába, és nem hordozza idegen fajta génjeit.

Telivér: nagyfokú fajtatisztságot mutató állat. Eredetileg az angol telivér lovat jelentette.

Félvér: keresztezésből származó állatot jelöli.

Háromnegyed vér: olyan keresztezésből származó állat, amelyben az egyik fajta aránya a visszakeresztezés eredményeként több, mint 50 %.

Magasvérű: fajta-átalakító keresztezésből származó állomány, melyben az átalakító fajta aránya háromnegyednél nagyobb.

Fajtátlan (korcs): fajtába nem sorolható állat

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

A fajták csoportosítása

1. Földrajzi környezet szerint:

Ahol a fajta kialakult, illetve ahol tenyésztik.

- Tájfajták (adott területen jellemző fajta)
- Hegyi fajták
- Lapály fajták

Dán lapály sertés

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

A fajták csoportosítása

2. A kitenyésztettség foka szerint

- Természetes, parlagi vagy őshonos fajták
- Nemesített, helyi vagy átmeneti fajták
- Kitenyésztett vagy kultúrfajták

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

A fajták csoportosítása

3. Hasznosítási irány szerint:

Attól függően, hogy milyen termék előállítása a cél.

- Tejelő-típus (Pl. Holstein-fríz)
- Hústermelő-típus (Pl. fehér-kék belga)
- Gyapjútermelő (Pl. merinók)
- Tojástermelő (pl. leghorn)
- Lovaknál: hámos, háttas, ügető...

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

A fajták csoportosítása

4. Termelési, nemesítési cél szerint

- Egyhasznú fajták:

Specializált fajták.

A főtermék (tej, hús, tojás, gyapjú...) termelésére kitenyésztett fajták.

Pl. hús marhák: angus, charolais.

Ezeket az állatokat nem fejkik. Egyetlen haszonvételük a borjú.

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

A fajták csoportosítása

4. Termelési, nemesítési cél szerint

- Kettős-hasznú fajták:

Két termékét egyenrangú (fő)terméknek tekintjük.

Pl. magyar tarka (tej, hús)

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

A fajták csoportosítása

4. Termelési, nemesítési cél szerint

- Többhasznú fajták:

Kettőnél több terméke tekinthető egyenrangú (fő)terméknek.

Pl. merinó: tej, gyapjú, hús

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

A fajták csoportosítása

5. Testalakulás szerint

Bizonyos jellemző tulajdonság alapján csoportosíthatók a fajták.

- Szarvtalan – sarvált szarvasmarha
- Hosszú – rövidfarkú juhok
- Zsír farkú – zsírfarú juhok

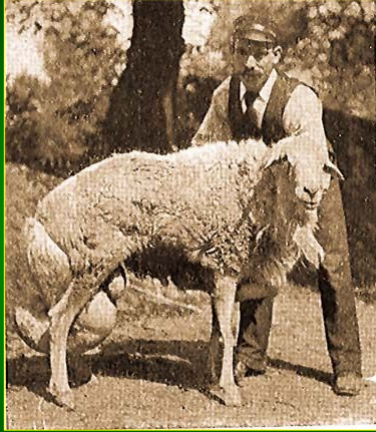
svéd szarvtalan marha (hegyi marha)

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Damara juhok – hosszú farkok

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Szíriai zsírfarkú juh

Zsírfarú juh (Afganisztán)

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

A fajták csoportosítása

5. Szín szerint

- Egyszínű: Pl. nagy fehér sertés
- Tarka: Pl. pietrain

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

A fajták csoportosítása

6. Földrészek, országok szerint

Az adott országban tenyésztett fajták képeznek egy csoportot.
Pl. brit húsmarhák (hereford, angus ...)

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Fajta**n** belüli csoportok

- Alfajta (fajtaváltozat, válfajta)
- Tájfajta
- Tenyészet
- Törzstenyészet
- Zárt tenyészet
- Törzs
- Család
- Vonal
 - Genetikai vonal
 - Tenyészvonal
 - Vervonal
- Típus

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Alfajta (fajtaváltozat, válfajta)

A tenyésztői munka hatására a fajta**n** belül létrejött csoport, melynek tagjai a fajta többi tagjától bizonyos külső és belső tulajdonságokban, és genetikailag is különböznek.

- Hereford húsmarha szarvas és szarvtalan változata
- Angus marha fekete és vörös színű változata
- Merinó juh finomgyapjas, posztógyapjas, húsmerinó és szapora merinó változata

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Angus: vörös és fekete

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Tájfajta

Az adott táj, vidék természeti, gazdasági viszonyaihoz alkalmazkodott fajtán belüli állatcsoport.

- magyar tarka marha mosoni és a bonyhádi tájfajtája

Zsemle nevű moson-soproni tájfajta
tehén

Bonyhádi tájfajta

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Tenyészet

Fajtán belüli kisebb állatcsoport, amelyben legalább 2 – 3 nemzedékre kiterjedő tenyésztői munka valósul meg.

Jellemzője:

- Gyakran egy tulajdonoshoz, vagy tenyésztőhöz tartozik
- Általában kiegyenlítettebb a tenyészet, mint a fajta maga
- A tenyészetbe tartozó állatokat rendszerint egy – egy meghatározott gazdaságban tartják (Pl. Kaposvár: vörös angus tenyészet).

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Törzstenyészet

Olyan tenyészet, melyben az állatok teljesítménye a fajta átlagánál jobb.

Jellemzők:

- A legjobb teljesítményű, legértékesebb állatok tartoznak ide
- Itt történik a tenyészállat-előállítás
- Hívják még: elit-, nukleusz-tenyészetnek is

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Zárt tenyészet

Olyan zárt körben tenyésztett állatcsoport, melybe hosszabb ideig idegen állat nem kerül be.

Jellemzők:

- Homogénebb, kiegyenlítettebb, mint maga a fajta egésze
- Cél: speciális tulajdonság rögzítése
- Állategészségügyi szempontból is fontos
- Rokontenyésztés leromlást okozhat

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Törzs

Törzs ⁽¹⁾ = egy apaállattól származó állatok csoportja

Törzs ⁽²⁾ = baromfitenyésztésben az egy apaállathoz beosztott nőivarú állatok csoportja.

Törzs ⁽³⁾ = a legjobb teljesítményű állatok csoportja. Pl. törzsgulya, törzsnyjá...

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Család

Egy-egy értékes nőivarú egyedtől származó állatok csoportja.

Pl. Kincsem család

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Vonal

Zárt körben tenyésztett állományt jelöl.
Sertés –és baromfitenyésztésben jellemző.

- Genetikai vonal
- Genealógiai vonal (leszármazási)
- Tenyészvonal
- Vérvonal

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Típus

Hasznosítási típus

Konstitúciós (alkati) típus

- Respiratóriusz (lélegző)
- Digeztívusz (emésztő)
- Muszkuláris (izmolt)
- Cerebrális ('gondolkodó')

Biológiai típus

- Reprodukzív (anyai)
- Terminál (befejező, apai)
- Kombinált

Növekedési típus

- Korán érő
- Későn érő

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László

Köszönöm a figyelmet!

Készítette: Dr. Varga Erika, Dr. Gulyás László